

คดี... ใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

“สำนักพิมพ์เดือนงามเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด” เป็นโจทก์

“บริษัทตะวันเกสซ์” เป็นจำเลยที่ 1

“บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์” เป็นจำเลยที่ 2

เมื่อประมาณต้นปี 2544 สำนักพิมพ์เดือนงามซึ่งประกอบกิจการสำนักพิมพ์หนังสือจำหน่าย เป็นผู้สร้างสรรค์งานหนังสือผลไม้ชุดที่ 1 มีเนื้อหาเกี่ยวกับผลไม้ซึ่งบรรยายเป็นรูปภาพและตัวอักษรถึงลักษณะของผลไม้ออกจำหน่ายแพร่หลายต่อสาธารณชน ซึ่งมีภาพและคำบรรยายประกอบภาพเกี่ยวกับผลไม้ชื่อ มะขามหวาน ลองกอง น้อยหน่า ลิ้นจี่ ละมุด มังคุด เงาะ ทุเรียน ลำไย และ ส้ม สำนักพิมพ์เดือนงามจึงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ภาพและคำบรรยายภาพดังกล่าว

เมื่อประมาณต้นปี 2545 จำเลยทั้งสองร่วมกันละเมิดลิขสิทธิ์ต่อสำนักพิมพ์เดือนงาม โดยได้ทำซ้ำดัดแปลงภาพและคำบรรยายภาพลักษณะผลไม้ในหนังสือของสำนักพิมพ์เดือนงามดังกล่าวทำเป็นปฏิทินตั้งโต๊ะภาพและคำบรรยายประกอบภาพเกี่ยวกับผลไม้ชื่อ มะขามหวาน ลองกอง น้อยหน่า ลิ้นจี่ ละมุด มังคุด เงาะ ทุเรียน ลำไย และ ส้ม ออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ต่อสำนักพิมพ์เดือนงาม

สำนักพิมพ์เดือนงามได้มีหนังสือให้จำเลยทั้งสองหยุดการกระทำละเมิดและชดใช้ค่าเสียหายจำเลยทั้งสองได้รับหนังสือแล้วยังเพิกเฉย ดังนั้นขอให้ศาลบังคับจำเลยทั้งสองร่วมกันชำระเงินค่าเสียหาย จำนวน 2,000,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับจากวันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จแก่สำนักพิมพ์เดือนงาม ให้จำเลยทั้งสองระงับการละเมิดลิขสิทธิ์และเก็บสินค้าที่ละเมิดลิขสิทธิ์

บริษัทตะวันเกสซ์ให้การว่างานของสำนักพิมพ์เดือนงามมีลักษณะรูปผลไม้ทั่วไปไม่มีลักษณะพิเศษอันจะถือว่าเป็นงานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์ สำนักพิมพ์เดือนงามจึงไม่ใช่ผู้เสียหาย บริษัทตะวันเกสซ์ไม่ได้ทำซ้ำดัดแปลงงานลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์เดือนงาม เมื่อประมาณเดือนกันยายน 2544 บริษัทตะวันเกสซ์ มีความประสงค์จะเตรียมจัดทำปฏิทินตั้งโต๊ะประจำปี 2545 ไว้แจกฟรีให้แก่ลูกค้าในเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ โดยต้องการที่จะทำปฏิทินในรูปแบบผลไม้ไทย จึงว่าจ้างบริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์จัดทำโดยมีจำนวนจำกัดในราคาจ้าง 250,000 บาทและตกลงในสัญญาว่าจ้างให้บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ออกแบบหรือจัดหารูปแบบของผลไม้มาเอง บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์รับว่าจะไม่ไปทำการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น บริษัทตะวันเกสซ์ไม่รู้หรือมีเหตุอันควรรู้ว่ารูปผลไม้ในปฏิทินตั้งโต๊ะดังกล่าวกระทำขึ้นโดยการละเมิดลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์เดือนงาม ค่าเสียหายจำนวน 2,000,000 บาท สูงเกินไป ขอให้ยกฟ้อง

บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ให้การว่า สำนักพิมพ์เดือนงามไม่มีอำนาจฟ้องเนื่องจากเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด โดยสถานภาพไม่อาจสร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ได้ ผลไม้มีในงานอันมีลิขสิทธิ์เพราะเกิดขึ้นตามธรรมชาติ มิได้มีการใช้ความริเริ่มหรือวิริยะอุตสาหะ เป็นเพียงการลอกเลียนแบบธรรมชาติและบางภาพไม่เหมือนงานปฏิทินของบริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ส่วนคำบรรยายประกอบภาพเป็นข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้เกิดจากความริเริ่มหรือวิริยะอุตสาหะ บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ไม่รู้หรือมีเหตุอันควรรู้ว่าภาพผลไม้เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์เดือนงาม การจัดทำปฏิทินเพื่อแจกเป็นของสมนาคุณแก่ลูกค้าของบริษัทตะวันเกสซ์โดยไม่คิดมูลค่าไม่ได้ทำเพื่อจำหน่ายมีไว้ขาย เผยแพร่ต่อสาธารณชนหรือ

แจกจ่ายเพื่อหาประโยชน์ ปฏิทินดังกล่าวไม่น่าจะมีผลกระทบต่อยอดขายหรือผลประโยชน์ทางการค้าของสำนักพิมพ์เดือนงาม เนื่องจากได้ทำขึ้นโดยมิได้แสวงหากำไรหรือการค้า ขอให้ยกฟ้อง

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางวินิจฉัยว่า สำนักพิมพ์เดือนงามไม่มีอำนาจฟ้องเพราะลูกจ้างสำนักพิมพ์เดือนงามเป็นผู้สร้างสรรค์งาน ลูกจ้างสำนักพิมพ์เดือนงามจึงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ สำนักพิมพ์เดือนงามไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ จึงพิพากษายกฟ้อง ค่าฤชาธรรมเนียมให้เป็นพับ

สำนักพิมพ์เดือนงามไม่พอใจกับคำพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางก็เลยอุทธรณ์ต่อศาลฎีกา

ศาลฎีกาแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศวินิจฉัยว่า “พิเคราะห์แล้ว ปัญหาที่ต้องวินิจฉัยตามอุทธรณ์สำนักพิมพ์เดือนงาม

ประเด็นแรก มีว่า สำนักพิมพ์เดือนงามมีอำนาจฟ้องหรือไม่ และในเบื้องต้นเห็นควรวินิจฉัยเสียก่อนว่าการที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางพิพากษายกฟ้องสำนักพิมพ์เดือนงาม โดยให้เหตุผลว่า คดีนี้เป็นกรณีที่สำนักพิมพ์เดือนงามนายจ้างให้ลูกจ้างสร้างสรรค์งาน ลิขสิทธิ์จึงเป็นของลูกจ้างตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 9 นั้น เป็นการวินิจฉัยในประเด็นนอกเหนือจากคำฟ้องและคำให้การจำเลยทั้งสองหรือไม่

แต่เมื่อพิจารณาคำให้การจำเลยทั้งสองแล้ว จำเลยทั้งสองมิได้ให้การต่อสู้ไว้ว่า สำนักพิมพ์เดือนงามไม่มีอำนาจฟ้องเพราะสำนักพิมพ์เดือนงามซึ่งเป็นนายจ้างให้ลูกจ้างสร้างสรรค์งาน ลิขสิทธิ์จึงเป็นของลูกจ้าง

บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ให้การเพียงว่าสำนักพิมพ์เดือนงามไม่มีอำนาจฟ้อง เนื่องจากสำนักพิมพ์เดือนงามเป็นนิติบุคคลโดยสภาพของสำนักพิมพ์เดือนงามไม่สามารถมีความคิดริเริ่มได้ สำนักพิมพ์เดือนงามจึงไม่อาจสร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ได้ ที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางวินิจฉัยว่า สำนักพิมพ์เดือนงามไม่มีอำนาจฟ้องเพราะลูกจ้างสำนักพิมพ์เดือนงาม



เป็นผู้สร้างสรรค์งาน ลูกจ้างสำนักพิมพ์เดือนงามจึงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ สำนักพิมพ์เดือนงามไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ จึงเป็นการวินิจฉัยนอกประเด็น

อย่างไรก็ตาม เมื่อสำนักพิมพ์เดือนงามและจำเลยทั้งสองได้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ศาลฎีกาแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจึงเห็นสมควรวินิจฉัยประเด็นเรื่องอำนาจฟ้องให้ตรงตามประเด็นข้อพิพาท รวมตลอดถึงประเด็นเรื่องการละเมิดและค่าเสียหาย

ประเด็นแรก สำนักพิมพ์เดือนงามมีอำนาจฟ้องหรือไม่ คดีนี้สำนักพิมพ์เดือนงามฟ้องว่าสำนักพิมพ์เดือนงามเป็นผู้สร้างสรรค์งานหนังสือชื่อผลไม้ บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ให้การว่า สำนักพิมพ์เดือนงามเป็นนิติบุคคลโดยสภาพของสำนักพิมพ์เดือนงามไม่สามารถมีความคิดริเริ่มได้ ปัญหาที่ต้องวินิจฉัยจึงมีว่า สำนักพิมพ์เดือนงามซึ่งเป็นนิติบุคคลสามารถเป็นผู้สร้างสรรค์งานลิขสิทธิ์ได้หรือไม่ เห็นว่า แม้ว่าสำนักพิมพ์เดือนงามเป็นนิติบุคคล แต่สำนักพิมพ์เดือนงามก็มีผู้แทนนิติบุคคลเป็นผู้ทำการแทนนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล และมาตรา 67 บัญญัติว่านิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น ประกอบกับ พรบ.ลิขสิทธิ์ ก็บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย ถ้าผู้สร้างสรรค์เป็นนิติบุคคล นิติบุคคลนั้นต้องเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ดังนั้น สำนักพิมพ์เดือนงามซึ่งเป็นนิติบุคคลซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยจึงเป็นผู้สร้างสรรค์งานลิขสิทธิ์ได้ คดีนี้สำนักพิมพ์เดือน

งามบรรยายฟ้องว่าสำนักพิมพ์เดือนงามเป็นผู้สร้างสรรค์งานหนังสือชื่อผลไม้เป็นการกล่าวอ้างว่า สำนักพิมพ์เดือนงามเป็นผู้สร้างสรรค์งานด้วยตนเองตาม พรบ.ลิขสิทธิ์ สำนักพิมพ์เดือนงามจึงมีอำนาจฟ้องคดีนี้ ส่วนที่จำเลยทั้งสองให้การว่างานของสำนักพิมพ์เดือนงามมีลักษณะเป็นรูปผลไม้ทั่วไปที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติไม่มีลักษณะพิเศษอันจะถือว่าเป็นงานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์ สำนักพิมพ์เดือนงามจึงไม่ใช่ผู้เสียหายนั้น

จะเห็นว่า สำนักพิมพ์เดือนงามเป็นผู้ทำหรือก่อให้เกิดหนังสือชื่อผลไม้ชุดที่ 1 ด้วยตนเอง โดยใช้ความรู้ความสามารถในฐานะสำนักพิมพ์สร้างสรรค์งานด้วยการทุ่มเทความรู้ วิจารณ์ญาณ ฝีมือ แรงงาน ดังปรากฏจากคำเบิกความ พยานสำนักพิมพ์เดือนงามว่า ขั้นตอนถ่ายรูปผลไม้ต้องคัดสรรผลไม้ที่มีผิวผลสมบูรณ์จากจังหวัดระยองและจันทบุรีมาทำความสะอาด จัดวางตำแหน่งผลไม้จากนั้นมีทีมงานช่างภาพถ่ายรูปลงในฟิล์มใหญ่แล้วนำภาพไปสแกนโดยระบบคอมพิวเตอร์เสร็จแล้วมีข้อมูลอธิบายเกี่ยวกับผลไม้ประกอบรูปผลไม้ จึงถือได้ว่าสำนักพิมพ์เดือนงามได้ใช้ความวิริยะอุตสาหะในการจัดทำหนังสือผลไม้ชุดที่ 1 แล้ว ภาพถ่ายรูปผลไม้จึงเป็นงานศิลปกรรมประเภทงานภาพถ่าย ส่วนข้อมูลอธิบายผลไม้เป็นงานวรรณกรรม ประเภทสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์ สำนักพิมพ์เดือนงามจึงเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจฟ้อง



ประเด็นที่สอง บริษัทตะวันเก็ชและที่ 2 ละเมิดลิขสิทธิ์ต่อสำนักพิมพ์เดือนงามหรือไม่ เห็นควรวินิจฉัยการกระทำของจำเลยแต่ละคนแยกต่างหากจากกันดังนี้

สำหรับบริษัทตะวันเก็ชปรากฏจากคำเบิกความพยาน ความว่าจำเลยทั้งสองทำซ้ำภาพผลไม้จากชื่อผลไม้ชุดที่ 1 และดัดแปลงทำเป็นปฏิทินตั้งโต๊ะโดยปฏิทินระบุชื่อบริษัทของบริษัทตะวันเก็ชและระบุว่าจะจัดทำโดยบริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ ส่วนบริษัทตะวันเก็ชมีนายวิทย์ผู้จัดการของบริษัทตะวันเก็ชเบิกความว่า บริษัทตะวันเก็ชทำสัญญาจ้างบริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์จัดทำปฏิทินตั้งโต๊ะโดยตกลงให้บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ออกแบบเองโดยบริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์รับว่า การจัดหารูปแบบผลไม้จะไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น หากมีการละเมิดลิขสิทธิ์เกิดขึ้นบริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์จะเป็นผู้รับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก เห็นว่า ตามสัญญาจ้างทำของเอกสารหมายเลข 1 ข้อ 5 ระบุความรับผิดชอบผู้รับจ้างสอดคล้องกับคำเบิกความของนายวิทย์ไว้ว่า หากปรากฏว่ามีการละเมิดลิขสิทธิ์ไม่ว่ากรณีใด ๆ ขึ้นผู้รับจ้างยินยอมที่จะรับผิดชอบในความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นในทุกกรณีเมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าบริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์เป็นผู้จัดหาหรือออกแบบรูปผลไม้โดยบริษัทตะวันเก็ชไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเข้าไปสั่งการให้บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ทำซ้ำหรือดัดแปลงรูปภาพผลไม้จากหนังสือของสำนักพิมพ์เดือนงาม บริษัทตะวันเก็ชจึงมิได้กระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์เดือนงาม

ส่วนบริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ดังปรากฏตามที่วินิจฉัยไปแล้วข้างต้นว่า บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์เป็นผู้รับจ้างและผู้ออกแบบรูปผลไม้ในปฏิทิน ส่วนพยานสำนักพิมพ์เดือนงามเบิกความว่า รูปผลไม้ในปฏิทินที่ซ้ำซ้อนกับหนังสือของสำนักพิมพ์เดือนงามมีมะขาม ลองกอง น้อยหน่า ลิ้นจี่ ละมุด มังคุด เงาะ ทูเรียน ลำไย และส้ม เมื่อพิจารณารูปภาพผลไม้ดังกล่าวทั้งสิบภาพของปฏิทินเรียงตามลำดับตั้งแต่เดือนมกราคมถึงตุลาคม 2545 แล้ว จะเห็นได้ว่า ภาพเล็กในช่องซ้ายของปฏิทินส่วนใหญ่จะทำซ้ำจากหนังสือสำนักพิมพ์เดือนงาม ส่วนภาพใหญ่ในปฏิทินส่วนใหญ่จะเป็นการดัดแปลงจากภาพผลไม้จากหนังสือสำนักพิมพ์เดือนงาม บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์จึงละเมิดลิขสิทธิ์ในงานศิลปกรรมภาพถ่ายของสำนักพิมพ์เดือนงาม

ส่วนข้อมูลอธิบายผลไม้อันเป็นงานวรรณกรรมของสำนักพิมพ์เดือนงามเมื่อเปรียบเทียบข้อมูลในปฏิทินกับในหนังสือแล้วจะเห็นได้ว่าแตกต่างกัน บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์จึงมิได้ละเมิดลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมของสำนักพิมพ์เดือนงาม สำหรับข้อต่อสู้ของบริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ที่ว่า บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ว่าจ้างนายแมว ผู้รับจ้างอิสระทำแบบรูปผลไม้ในปฏิทินเนื่องจากเป็นช่วงปลายปีนั้น บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ก็มิได้นำนายแมวมาเบิกความสนับสนุน คงมีแต่คำเบิกความกรรมการบริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ซึ่งเบิกความลอย ๆ จึงไม่น่าเชื่อถือและที่บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์นำสืบว่า บริษัทตะวันตกซ์ทำปฏิทินไปแจกให้ลูกค้าโดยไม่คิดมูลค่า มิใช่การแจกจ่ายในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ และเข้าข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์นั้น เห็นว่า เนื่องจากนอกจากสำนักพิมพ์เดือนงามจะจัดทำหนังสือชื่อผลไม้ชุดที่ 1 แล้ว ยังพิมพ์งานปฏิทินชุดผลไม้ให้แก่ลูกค้าต่างประเทศ การที่บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์นำไปตัดแปลงย่อมทำให้สำนักพิมพ์เดือนงามขาดรายได้ การแจกจ่ายให้ลูกค้าแม้จะมิได้ขายก็ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่สำนักพิมพ์เดือนงามและมิใช่เป็นการใช้เพื่อประโยชน์ของตนเองหรือบุคคลในครอบครัวกับไม่เข้าข้อยกเว้น ทั้งยังขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ การกระทำของบริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์จึงเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์เดือนงาม

ประเด็นที่สาม ค่าเสียหายสำนักพิมพ์เดือนงามมีเพียงใด ปรากฏว่า บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ได้นำภาพผลไม้จากหนังสือของสำนักพิมพ์เดือนงามจำนวน 10 ภาพ มาทำซ้ำและตัดแปลงเป็นปฏิทินจำนวน 7,000 ฉบับ พยานสำนักพิมพ์เดือนงามเบิกความว่า ค่าเสียหายทางเศรษฐกิจทำให้สำนักพิมพ์เดือนงามขาดรายได้จากระบบงานจัดพิมพ์งานปฏิทิน และการทำซ้ำภาพผลไม้ทำให้คุณภาพและมาตรฐานของงานลิขสิทธิ์สำนักพิมพ์เดือนงามเสียไป และเป็นอุปสรรคต่อการขายหนังสือชื่อผลไม้ของสำนักพิมพ์เดือนงาม เห็นควรกำหนดค่าเสียหายจากจำนวนภาพที่ทำซ้ำและตัดแปลงจากหนังสือของสำนักพิมพ์เดือนงาม

จำนวน 10 ภาพ เป็นเงินภาพละ 20,000 บาท รวมเป็นค่าเสียหายทั้งสิ้น 200,000 บาท

สุดท้ายศาลฎีกาก็พิพากษาแก้เป็นว่า ให้บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ชำระเงิน 200,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีนับจากวันฟ้อง (วันที่ 6 มกราคม 2546) จนกว่าจะชำระเสร็จแก่สำนักพิมพ์เดือนงาม และให้บริษัทฟ้าแจ้งการพิมพ์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสองศาลแทนสำนักพิมพ์เดือนงาม ตามทฤษฎีที่สำนักพิมพ์เดือนงามชนะคดี โดยกำหนดค่าทนายความรวม 12,000 บาท ค่าฤชาธรรมเนียมชั้นอุทธรณ์ระหว่างสำนักพิมพ์เดือนงามกับบริษัทตะวันตกซ์ให้เป็นพับ นอกจากนี้แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลทฤษฎีเส้นทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

(ตัดแปลงและอ้างอิงจาก คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5259/2549)